

Glasba kot družbeno vezivo na Solčavskem

*Tajda Jerkič, Žiga Korbar, Tina Mlinarič in Marko Senčar
Mrdakovič*

Uvod

Zgodbo solčavske mladine bi lahko začeli pripovedovati pri katerikoli generaciji, a jo bomo zaradi nedavnih spominov sogovornikov sredi razburljivega dogajanja v drugi polovici devetdesetih let prejšnjega stoletja. Na začetku nas bo zanimalo, kako se je oblikoval Mladinski klub Solčava (MKS), kaj je pomenil takratni generaciji mladih in kakšno vlogo je imela pri vsem skupaj glasba – natančneje rock glasba. Rastolmačili bomo spomine v naraciji o »zlati dobi« rocka na Solčavskem in na osnovi teh odgovorili na vprašanje zamišljanja in zamejevanja tega obdobja. Po mnenju sogovornikov so bili zanj najznačilnejši redni koncerti lokalnih in večjih glasbenih skupin iz vse Slovenije ter druženje v omenjenem mladinskem prostoru. Pri tem upoštevamo, da so ti spomini, ki v sebi nosijo nostalgično noto, tako individualne kot kolektivne narave.

V drugem delu prispevka se bomo posvetili pomenu glasbe na javnih prireditvah. Analizirali bomo programske zasnove različnih prireditev, pri čemer bomo poudarili njihovo socialno-ekonomsko funkcijo pri (re)produkciji kraja. Ob tem si bomo prizadevali zaobjeti čim širši nabor javnih dogodkov, zato bomo o pomenu glasbe razpravljali tako z vidika festivalov kot tudi občinskih praznikov in veselic. Razsežnosti glasbe nas bodo nato vodile od javnega k zasebnemu in intimnejšemu delu človeškega življenja – v t. i. družinski krog. Osredotočeni na družino Čerček, bomo poskušali zaobjeti prodornost glasbe z orisom zasnove bivalnih in drugih prostorov turistične kmetije, ki odražajo tesno povezanost družine z glasbo. Izsledok, posvečen glasbi v družinskem okolju, bomo podkrepili z razmisleki o glasbenem žanru, ki za mnoge (med drugim tudi nekatere sogovornike na Solčavskem) predstavlja skorajšnje diametralno nasprotje rocku, tj. narodnozabavni glasbi. V zaključku bomo naše misli strnili in ponovno poudarili, da poskušamo s prispevkom preseči zakoreninjene ideje, ki ruralna okolja v splošnem povezujejo izključno z zvrstjo narodnozabavne glasbe.

»Solčava ni republika, Solčava je država!«

... je ob koncu 20. stoletja glasno odmevalo na Solčavskem. Vsaka generacija ustvarja svet na novo, približno tako opisuje ustroj mladosti Rajko Muršič,¹ ki z novim tisočletjem deloma sklene raziskovanje svojčas vplivnega mladinskega kluba Trate na obrobju Slovenskih goric, tik ob meji z Avstrijo. Nasploh naj bi se med posameznimi generacijami² večala zev nerazumevanja, saj mladi vsakič ustvarjajo novo mrežo pomenov, se oklenejo novih vrednot, po prelomu s prejšnjimi generacijami hlepijo tudi v praksi, pa naj gre za način druženja, oblačenja, glasbeni okus, smisel za humor ali druge ravni kulture oziroma načina življenja. V naslednjih odstavkih se zaradi primerljivosti časovno-prostorskih in idejnih pogojev obeh mladinskih aktivov – na Tratah in na Solčavskem – opiramo na ugotovitve Rajka Muršiča in opisujemo živahen prostor Mladinskega kluba Solčava in glasbeno ustvarjalnost, ki jo je generiralo druženje mladih, ter analiziramo njen pomen za (takratne) mlade.

Mladinski prostori na Slovenskem imajo dolgo zgodovino. Mladi so bili od leta 1974 najprej združeni v izpostave politične organizacije Zveze socialistične mladine Slovenije (ZSMS), kjer so se v institucionalnih okvirih kalili v svojem lokalnem okolju. Principa delovanja ZSMS ni mogoče opredeliti kot zgolj suhoparno interelacijsko orodje države, saj je v svojem bistvu mladim omogočil (neobvezno) vključitev v lokalno družbenopolitično dogajanje. Manj strog nadzor državnega aparata pa je znotraj organizacije nekaterim bolj ali manj kritičnim mladim omogočil manifestacijo subkulturnih in demokratičnih družbenih praks. Na koncu osemdesetih let prejšnjega stoletja so ti na letnem srečanju ZSMS v Krškem artikulirali svoje alternativne družbene, kulturne in politične ideje, četudi je bilo s strani lokalne oblasti prisotno neodobravanje. Vzporedno s politično participacijo mladih so se na različne načine vzpostavljali mladinski klubi, skupni družabni prostori za mlade, ki so, vsaj na Tratah in verjamemo, da še marsikje drugje, zamenjali krčme ali drugo razdrobljeno druženje. Na Tratah naj bi se obe opisani obliki mladinskega (samo)

1 Rajko Muršič, *Trate naše in vaše mladosti: Zgodba o mladinskem in rock klubu*. Subkulturni azil, Ceršak 2000, str. 95–96 in 261.

2 Generacijo lahko opredelimo različno; v prispevku se opiramo na ohlapnejšo opredelitev, in sicer kot periodo časa, v kateri je rojena skupina ljudi, ki se skupaj vključuje v zgodovino in prevzema družbene vloge. Zgornja meja periode je 15 let, kar ustreza tudi skupini naših sogovornikov, rojenih v obdobju 1970–1985. V članku se sklicujemo na generacijo mladih oziroma njihovo življenjsko obdobje mladosti, v katerem so bili akterji mladinske in glasbene scene na Solčavskem. Glej Muršič, n. d., str. 272–273.

organiziranja povezali: iz formalne Osnovne organizacije ZSMS³ se je oblikovala močna lokalna subkultura mladinskega kluba,⁴ ki se je med drugim zgoščala okoli glasbenih skupin v širši okolici Trata.⁵ Podobne oblike samoorganiziranja mladih so se vzpostavile tudi v drugih mladinskih prostorih, ki so bili praviloma ustanovljeni v devetdesetih letih.⁶ Te imenujemo tudi samonikli mladinski prostori, saj jih povezuje dejstvo, da so bili ustanovljeni na pobudo mladih, ne pa (lokalnih) oblasti. Vsi so, podobno kot na Tratah, tesno povezani z glasbenim ustvarjanjem kot družbenim medijem in vezivom. Kot bomo pokazali v nadaljevanju, lahko vzpostavljanje lastnega družabnega in ustvarjalnega prostora za mlade na Solčavskem primerjamo s širšim dogajanjem po Sloveniji.

V etnografski raziskavi smo sledili pripovedim, anekdotam in spominom generacije, ki je ob koncu devetdesetih let prejšnjega stoletja organizacijo družabnih in glasbenih dogodkov vzela v svoje roke. Govorimo o Mladinskem klubu Solčava ali krajše MKS-u, ki je deloval neformalno in je bil nekaj let »drugi dom«⁷ mladih s Solčavskega. Začetki naj bi segali v leto 1997, ko so mladi našli neizkoriščen, zapuščen prostor na vrhu Zadružnega doma in si v njem ustvarili zatočišče za (večerno) druženje in kartanje, kot zgodbo o nastanku pripoveduje samooklicani ustanovitelj:

»Eni trije kolegi smo v bistvu bili, ki nismo imeli enega takega prostora, in smo se lih naučili tarok igrati. Pol smo pa večinoma, to je bilo lih konec poletja, jesen, smo ga tule gor na temle balkonu [igrali]. Smo imeli eno mizo, pa stole, pa smo tarok žgali. Pol pa jeseni, ko se je začelo, recimo takle cajt, tako vreme, dež pa veter pa tist, pol smo pa gruntali, kam bi zdej šli. V gostilne nismo še zabajali

3 Osnovna organizacija Zveze socialistične mladine Slovenije je najmanjša ali izhodiščna enota ZSMS, ki so jih po teritorialnem principu vzpostavili tudi v manjših zaselkih. Organizacija kot taka je skrbela za izvajanje državnega obredja in sofinancirala kulturne, športne, izobraževalne in druge dejavnosti mladih. Glej Muršič, n. d., str. 272–273.

4 Muršič, n. d., str. 272–278.

5 Avtor našteje naslednje glasbene skupine alternativnega kova: Butli, Masakr, Džumbus, Direktna akcija in Center za dehumanizacijo. Glej Muršič, n. d., str. 214–221.

6 Na primer Cerkljanski mladinski alternativni klub v Cerknem, Ambasada Štefana Kovača v Beltincih, Mladinski kulturni center Pri Rdeči ostrigi v Škofji Loki idr. Eden najstarejših mladinskih klubov pri nas pa je več kot 50 let delujoči Mladinski klub Nade Žagar v Ilirski Bistrici, katerega značilnost je samonikel začetek. Glej Rajko Muršič, *Na trdna tla: Brezsrarnni pregled samoniklih prizorišč in premislek nevladja mladinskega polja*. Ustanova nevladnih mladinskega polja Pohorski bataljon, Tolmin in Koper 2012.

7 *»Čisto vedno je nekdo bil gor, če ni imel doma za delat,«* je pomen »doma« poudaril Gregor Preprotnik (intervju, Solčava, 27. 9. 2021).

toliko, a ne, pol pa sva se s kolegom spomnila, kaj je pa s tistim placom gor, ki je zapuščen, a ne. /.../ Tako da sva v bistvu zadaj čez tisti balkon splezala, pa čez okno noter, da sva prišla, pa sva v bistvu našla, gor je bilo ene robe čuda, tako da sva našla eno veliko Titovo sliko, pa na štiri stole postavila, pa še štiri stole okoli, pa dve sveči na vsakemu kraju, pa smo tarok špilali.»⁸

Prostor so po mesecu dni prebelili, pospravili, zatesnili in pripravili sistem gretja za mrzle zimske dni (in noči). Prostorska praksa – način rabe prostora oziroma pri-svajanje tega – je v veliki večini tovrstnih mladinskih prostorov povezana z vloženi-m delovnim naporom pri prenovi, lastnim »podpisom«, označitvijo prostora – v obliki grafitov, stenskih poslikav in podobnega.⁹

Vzporedno so mladi na Solčavskem postali tudi vodilna sila na lokalni glasbeni sceni bodisi z aktivnim (po)ustvarjanjem glasbe bodisi s prirejanjem glasbenih dogodkov, ki so se odvili v prostorskih »podaljških« MKS-a, a več o tem kasneje.

MKS je po ocenah sogovornikov redno obiskovalo deset, ob koncu tedna tudi 30 mladih. Prihajali so s celotnega Solčavskega, nekateri tudi iz sosednjih Luč. Delovali so neformalno, kot se je izrazil sogovornik Boštjan Lokan: »Nič nič, nikjer ni obstajalo, da mi obstajamo.«¹⁰ Kljub temu pa se je bolj za šalo kot zares pojavila ideja o »članskih izkaznicah«. Mladim je neformalna aktivnost v MKS-u omo-gočala avtonomijo, nadzor nad vsebino druženja, postavljanje internih dogovorov in udejanjanje svojih ustvarjalnih idej. Sogovorniki so večkrat poudarili, da so se v tem obdobju vzpostavile močne prijateljske vezi; v skupnem prostoru so postali

8 Gregor Preprotnik, intervju, Solčava, 27. 9. 2021.

9 Samonikli mladinski klubi so se vzpostavljali s pomočjo močnih mladinskih skupnosti oziroma posameznikov, ki so v organizacijsko in prostorsko prakso vložili več navora kot preostali člani skupnosti. Te Marko Brecelj, eden od pomembnih mladinskih delavcev na slovenski neodvisni sceni, slikovito primerja z nosilnimi hrbti. Prostori klubov so bili navadno preurejeni in prenovlje-ni za potrebe »čezdnevnega« druženja, glasbenega ustvarjanja in organizacije koncertov. Poleg tega pa je svojstvena prostorska praksa pripomogla tudi k skupni identifikaciji njihovih uporabnikov. Urejali so jih v intenzivnejših delovnih akcijah. Prostore so oblikovali in »označevali« z mozaiki, pohištvom, DIY (*do it yourself*), grafiti ipd. Tudi sogovornica Mojca je sočasno z opisom druženja v bivšem MKS-u opisala prostor: »Ja, saj mislim, da je še porisano notri. Potem je bila še ping pong miza v enem obdobju.« (intervju, Robanov kot, 24. 9. 2021). Glej tudi Sandi Abram, 'Grajenje skupnosti v uporabi: Metelkovo mesto v rokah Axt und Kelle.' *Časopis za kritiko znanosti*, let. 40, št. 253, str. 92–106 in Matjaž Peternejl, 'Alternativa nič: Pregled dvaindvajsetletnega delovanja Cerkljanskega mladinskega alternativnega kluba.' *Idrijski razgledi*, let. 64, št. 2, 2019, str. 91–101.

10 Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

»ekipa«. ¹¹ V času delovanja MKS-a je večina srednješolk in srednješolcev med tednom bivala v kraju šolanja. Več akterjev je pripovedovalo, da je bil obisk doma ob koncu tedna težko pričakovan zaradi skupnega vedrenja: *»In te cel teden ni bilo doma, petek, ko si prišel, si komaj čakal, da si šel iz Celja ali pa iz Ljubljane, smo potem umazane cote domov prinesli, pa od doma spet šli.«* ¹²

Sploh pa je bilo priljubljeno druženje ob glasbi. Če želimo pripovedovati o MKS-u in času na prelomu tisočletja, ga moramo nemudoma povezati z živahnim glasbenim ustvarjanjem in glasbenim zaodrjem. ¹³ Približno leto po vzniku skupnega prostora, kamre v Zadržnem domu, so mladi zasnovali dve glasbeni skupini, Pantakan in Perestrojko. Člani obeh skupin so bili med seboj sicer v tekmovalnih, a vseeno prijateljskih odnosih. Član skupine Pantakan je npr. Perestrojko opisal kot *»bolj za v bistvu naše generacije, ker od starejših ni noben poslušal tega metala, punka in tak naprej. In na Perestrojko smo hodili mi vsi. /.../ ampak starejši ne toliko zaradi muzike, ampak bolj zaradi fešte, ki je bila pač ...«*, ¹⁴ starejši pa so raje prisluhnili Pantakanu, saj so vključevali prvine žanrov narodnozabavne in pop glasbe, ki sta bila po presoji sogovornikov bližje takratnim starejšim generacijam.

Zaradi takratnih omejenih distribucijskih možnosti so bile pri razširjanju glasbenih obzorij pomembne bližnje osebe, npr. sorodniki, ki so jim posodili ali kupili kasete in zgoščenke, ki so jih kasneje lahko poslušali na dveh predvajalnikih v MKS-u. Muzika se je tam vrtela ves čas, okus pa je bil odvisen od preferenc »glasnejših« posameznikov, kot je nakazal sogovornik Gregor: *»In Lokan me je zmeraj zmerjal, če me je našel pri kaki drugi muziki kot pa pri metal ali pa punk, pa dej bejž ti kmeti nekam, no, kdo bo tole poslušal. Sva bila zmeraj malo tako na bojni.«* ¹⁵

Z zanimanjem za rock sceno so mladi na območje Solčavskega prinesli z žanrom pogosto povezane pripadajoče politične in kulturne ideje ter oblačilni oziroma osebni videz. Akterji glasbene scene, s katerimi smo se pogovarjali, so namreč tako opredelili svoje zasledovanje drugačnosti v primerjavi z idejami generacije svojih

11 Sogovornik Gregor Preprotnik je na vprašanje, kaj mu je prostor »dal«, odgovoril: *».../ Res, mislim ... res smo bili, kaj jaz vem, cela ekipa smo not bili, nekje skupaj cela generacija. Ni bilo treba, kaj jaz vem, da bi se po domovih družili dva po trije skupaj, ampak tam smo bili vsi na kupu, a ne ... zaradi družbe je bilo super to, da je bil nek plac, da smo se lahko vsi dobivali«* (intervju, Solčava, 27. 9. 2021).

12 Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

13 Glej Rajko Muršič, *Glasbeni pojmovnik za mlade*. Aristej, Maribor 2017.

14 Gregor Preprotnik, intervju, Solčava, 27. 9. 2021.

15 Gregor Preprotnik, intervju, Solčava, 27. 9. 2021.

staršev. Željo po uporabi tradiciji na tem mestu razumemo kot eno izmed glavnih potez obdobja mladosti. Na vprašanje, ali je bila predhodna generacija mladih na Solčavskem bolj uporniška od njegove generacije (rojene okoli leta 1980), je sogovornik odgovoril: *»Kaj pa vem, taki uporniki že niso bili. To že lahko rečem. Samo vsaka generacija malo drugače to doživlja. Recimo, naša generacija ja. Bolj kot ne muzika. Ene generacije pred nami so se pa še ogromno tepli. Recimo pred gostilnami.«*¹⁶ O upornikosti in hkrati brezskrbnosti takratne generacije mladih je spregovoril tudi Boštjan:

»B.: V glavnem tiste litrce smo pili, potem smo pa ne vem, koliko je bilo, tri voze praznih flaš smo peljali čez most, pa proti trgovini. Pa uni stari tam vsi gledajo. ,žžžžžžž' Šibamo. /.../

T.: A ste kakšne ure izbirali, da je bilo čim manj folka takrat v Solčavi?

B.: Pa a veš, da se nismo kaj dosti sekirali. Ker, če si mičkeno tak, kaj se boš pa sekiral?

M.: Ste bili uporniški?

*B.: Pa lej, jaz sem mislil, da bo naša generacija naredila vse. Da bomo mi zruvali vse. Fuknli ven leve, desne, črne, rumene, zelene, ne vem katere.«*¹⁷

Širše lahko glasbeno rock sceno na Solčavskem povežemo z »razodevanjem skupnosti in svobode«, znotraj katere je (morda še najočitneje) možno izraziti drugačnost, upor.¹⁸ Upornost so sogovorniki, nekdanji redni obiskovalci MKS-a, povezovali tudi z rockovsko identiteto, ki je bila na Solčavskem na prelomu tisočletja v veliki meri kolektivna ali, raje, generacijska identiteta. Četudi so mladi iskali svoj izraz, je bila njihova *skupna* drugačnost po svoje manj moteča za »rigidno« lokalno skupnost:

»Je pa res, tukaj so taki konci, da če si malo drugačen, si malo čuden takoj. Ampak potem naša generacija smo pa imeli vsi čupe in potem je bilo v redu. A veš, niso mogli samo enega obsojati. In smo potem vsi dolge lase pustili in to je bilo to. In takrat, ko smo imeli dolge lase, smo bili ful barabe, kao. Ko smo se pa postrigli,

16 Franc Voler, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

17 Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

18 Rajko Muršič, *Glasbeni pojmovnik za mlade*. Aristej, Maribor 2017, str. 21.

smo bili pa angelčki. Samo tedaj smo bili dosti slabši. Pa smo ga dosti bolj srali. Jaz sem se 1999 ušišal. /.../ Ampak zanimivo, da tudi v osnovni šoli praktično nisi za nobenega vedel, da igra harmoniko, a zastopiš. Po mojem, če je kdo špilal, je špilal doma, v hlevu, pa s tremi kovtri pokrit, zato ker ga je bilo ful sram, če je harmoniko špilal.»¹⁹

Poudariti je treba, da je bila rockovska identiteta pomemben vidik razločevanja od drugih, npr. od prejšnjih generacij: »Pred to [našo] generacijo rojenih okoli osemdesetih, torej v sedemdesetih, osemdesetih so bile veselice. Harmonika, pa akcija. Pri nas pa nobeden ni poslušal harmonike, mi smo poslušali samo rock'n'roll.«²⁰ Slednjega so sogovorniki uporabljali kot sinonim za druge priljubljene glasbene zvrsti – metal, punk, rock in grunge. Iz zgornjih opisov lahko prepoznamo, da kot pomemben element razločevanja med generacijskimi identitetami po eni strani nastopi harmonika oziroma narodnozabavna glasba, po drugi strani pa rock. Takšno razločevanje je mogoče razložiti z dejstvom, da npr. rocker, panker ali metalec poskuša »navezati drugačen, specifičen, avtonomen, osebni stik s svojo okolico« in »spremeniti svoj osebni položaj v neki družbeni ‚naravni‘ danosti.«²¹ Skratka, kolektivna rockovska identiteta mladih je tedaj predstavljala poseben način življenja in s tem nekaj novega na Solčavskem.

Kot omenjeno, je bila pomembna komponenta zbiranja mladih stopnja vpetosti v lokalno družbo. Druženje v MKS-u je bilo z vidika starejših generacij sprva vprašljivo – zaradi domnevnega ekscesnega dogajanja. Mojca je omenila, da je t. i. mladinsko sobo imela tudi generacija njenega očeta, ki naj bi bila manj uporniška, saj so »šah špilali, pa knjige brali.«²² Zanimivo je, da se je po določenem času mnenje starejših omehčalo, saj mladi niso povzročali problemov v lokalni skupnosti. MKS je postal splošno prepoznaven v Solčavi, medse so sprejeli tudi pripadnike starejših generacij ter celo takratnega župnika, ki je bil priljubljen med mladimi. Kljub rockovski ali celo anarhistični identiteti²³ so namreč mladi sledili lokalno zaželeni socializaciji ali normi, ki je vključevala (tudi) obisk nedeljskih verskih obredov in

19 Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

20 Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021. Nekateri so menili, da je njegova ocena pretirana; nekateri mladi so vseeno bili naklonjeni narodnozabavni muziki.

21 Rajko Muršič, *Center za dehumanizacijo: Etnološki oris rock skupine*. Frontier, ZKO, Pesnica 1995, str. 25.

22 Mojca Ošep, intervju, Robanov kot, 24. 9. 2021.

23 S slednjo so se opredelili sogovorniki sami, gre za emsko percepcijo.

birmo, saj so se (med drugim) s tem izognili očitkom prebivalcev okolice. Sogovorniki so prav tako govorili o zaupljivosti staršev: četudi morda niso odobravalji pitja alkohola in kajenja, so vedeli, kje so in da so skupaj. Sogovornica je poudarila, da so očitki navadno vezani na predstave in stereotipe, niso pa nujno nezaželeni: *»Je pa tako, če je mala skupnost, hitro lahko izstopaš, se hitro vse sorte razve okrog. Sicer pa dokler ljudje govorijo o tebi, obstajaš. Si zanimiv. Mogoče je slabše, če v mali skupnosti nobeden ne govori o tebi.«*²⁴

Treba je omeniti še nekaj prostorskih koordinat, ki so poleg MKS-a omogočile druženje in ustvarjalnost mladih. To so prostor za vaje glasbenih skupin v stari šoli, dvorana Zadružnega doma in kočja Pod slapom v kotu Logarske doline. Še posebej priljubljena točka srečevanja je bila kočja Pod slapom, kjer so se zbirali vsako soboto. V ta namen sta prej omenjeni lokalni glasbeni skupini pripravili repertoar avtorskih komadov, večinoma pa sta poustvarjali znano glasbo, ki sta si jo tudi sami najraje predvajali (npr. skupin, kot sta Green Day in Metallica). Poleg tega so sogovorniki poudarili pomen obiskovanja koncertov v Ljubljani in poletnih festivalov doma in na tujem.²⁵ Tako lahko povzamemo: generacija mladih, ki je soustvarjala MKS, je po nekaterih (ključnih) elementih primerljiva z mladinskimi skupnostmi v tistem obdobju po preostali Sloveniji. Ti elementi so glasbeno ustvarjanje, redni skupni dogodki, skupen in vključujoč prostor za mlade in iznajdljivost. Večje razlike pa opazimo predvsem v manjšem političnem angažmaju (družabnost je bila vendarle v ospredju) ter večji koheziji z lokalno skupnostjo.²⁶

Spomini na »zlate čase« rocka na Solčavskem

*»Pa ne, včasih je bilo vse kul. Včasih so bili zlati cajti. Jaz sem ravno še zadnje zlate cajte doživel. Nobeden ni težil zaradi takih reči, pa nobeden ni zaradi alkohola težil. Vse je bilo tako, ne vem, hvala bogu ... /.../ Največ fešt je bilo Pod slapom, zdaj te bajte ni več. Tam, kjer je kiosk, /.../ jo je 2009 plaz odnesel. In gor je bil en Pavarotti, smo ga klicali, Tone, ali ne vem, kaj je bil. No, on je bil gor najemnik, 1999, 2000, 2001. To so bili zlati cajti.«*²⁷

24 Mojca Ošep, intervju, Robanov kot, 24. 9. 2021.

25 Med festivali so omenili Rock Otočec, Metalcamp, Kolpafest, Pepsi Sziget v Budimpešti, kasneje tudi bližnji Flosfest ter koncerti skupin Laibach, Green Day, Iron Maiden, Pearl Jam in nekaterih drugih.

26 Primerjaj Muršič 2000a, 2000b, 2012.

27 Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

»In tam gor so imeli totile bendi fešte vsako soboto. Gor je bil neki oskrbnik iz Celja in je to plačal lepo pobom, pa so bile žurke nonstop. To je bil folk iz cele Savinjske gor. /.../ In so bile fešte skoz, in to se je toliko folka nabralo, in vsakega je pol to zanimalo, a ne, veš da tisti pobi so znali nekaj špilati ... To so bili face. In to se je kar širilo pol, to je bilo zmeraj več muzikantov.«²⁸

»Se pravi '98, '99, to so bili najboljši časi za to. '99 smo imeli kar hude koncerte v naših koncib. /.../ Takrat, ko je bila Big Foot Mama, je bilo kar 1000 ljudi. /.../ Scena je bila taka res. Rock se je /.../ če si naredil rock žur, da je bila ta prava skupina, si mogel vedeti, da bo fešta. Ker recimo, zdaj rock žur, ni več tega.«²⁹

»Najbolj zanimivo je definitivno bilo, ko smo bili predskupina Zmelkoow in Big Foot Mame.«³⁰

Na tem mestu želimo predvsem rekonstruirati naracijo sogovornikov o »zlatih časih«, ki jih povezujejo s svojo mladostjo in rockom, ter poudariti močno afektivnost rock scene. Opažali smo, kako doživeto so se med pripovedovanjem spominjali dogodkov iz »najboljših« časov rocka na Solčavskem. Ob tem je treba poudariti, da so ti časi bolj ali manj jasno zamejeni in jih je mogoče opredeliti. Kot že omenjeno, gre predvsem za čase rednih rock koncertov lokalnih in večjih glasbenih skupin iz vse Slovenije v Logarski dolini in Solčavi, poslušanja rock, metal in punk glasbe v gostilnah ter družabnega življenja v MKS-u. Pri tem nas še posebej zanima opredelitev »zlatih časov« in odnos sogovornikov do teh. Zakaj so sploh zamišljeni kot taki in kako so zamejeni?

Ker kolektivnega vselej spremlja individualni spomin, smo lahko v primeru sogovornikov s Solčavskega prepoznavali tako konvencionalna kot tudi subjektivna pojmovanja časov rocka na Solčavskem. Pomembno je poudariti, da pri naši raziskavi materialni ostanki iz teh časov (npr. posnetki, fotografije, letaki, posterji ipd.), torej objektivni del spomina, niso igrali nobene vloge, saj so večinoma izgubljeni oziroma se je glasbeno ustvarjanje tistega časa v veliki meri odvijalo brez impulzov ali sredstev za snemanje. Kot so povedali nekateri sogovorniki, je bilo v ospredju predvsem druženje ob izvajanju glasbe. Tako se naslanjamo predvsem na

28 Stane Klemenšek, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

29 Franc Voler, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

30 Gregor Preprotnik, intervju, Solčava, 27. 9. 2021.

subjektivni del spomina, tj. na pripovedi in občutja, ki so nam jih zaupali posamezniki.³¹ V zvezi s tem velja omeniti, da nam je v času našega raziskovanja na Solčavskem uspelo pridobiti veliko podrobnih opisov dogajanja na področju rock glasbe na koncu prejšnjega stoletja. Razloga sta najbrž dva. Prvič, gre za obdobje, ki ima za sogovornike močan afektivni naboj. Temu pritrjuje dejstvo, da se je v njihovem pripovedovanju spominov pogosto odražala izrazita naklonjenost do tistih časov in iskriha duhovitost, ki je pogosto vodila v smeh vseh navzočih. Drugič, večina soustvarjalcev takratne glasbene scene še vedno živi na Solčavskem ter se občasno srečuje in se skupaj spominja časa svoje rockovske mladosti. Dejstvo, da so preživeli skupaj toliko časa, je še danes vzrok in predmet mimobežnih pogovorov:

»Ker smo iz tistega ven, ko smo bili skupaj nonstop, še zdaj. Kateregakoli srečaš, v bistvu veš. Imaš izgovor, imaš ... Lahko se v trenutku začneš pogovarjati. Ker zdaj pa itak vse po telefonu. Prideta dva na kofe, pa štokata po telefonu. Se pravi, kaj bosta onadva vedela?«³²

Na tem mestu je torej ključen kolektivni spomin, saj pripomore k temu, da individualni spomini na tisti čas pridobijo neki smisel ali, kot je zapisal Maurice Halbwachs, »veliko spominov nastopi znova, ko nas nanje opomnijo drugi«. ³³ Zanimivo je bilo opazovati, kako nas je eden izmed sogovornikov napotil k nekomu, ki natančno pozna letnice takratnih dogodkov, in k nekomu drugemu, ki pozna »sočne« zgodbe: *»On bo sigurno še kakšno fino zgodbico povedal, posebej o tej naši sceni. Tudi ni bilo vse rožnato. Za nas je bilo, sploh nismo vedeli. Meni je šele zdaj ene reči povedal, kako je bilo. Da so bile ene zadeve tam v zaodrju.«³⁴*

Iz pogovorov lahko kot pomembne začetne prelomnice »najboljših« časov rocka na Solčavskem prepoznavamo predvsem ureditev MKS-a približno leta 1997 v Solčavi, koncert glasbene skupine Zmelkoow leta 1998, ki je bil hkrati prvi večji rock koncert v Solčavi, in začetek izvajanja rednih koncertov lokalnih glasbenih skupin Perestrojka in Pantakan približno leta 1999 v koči Pod slapom v Logarski dolini. Začetek zanimanja za rock glasbo so sicer nekateri posamezniki umestili v zgodnejša devetdeseta leta, ko so začeli poslušati glasbene kasete, toda poudariti je

31 O socialnem spominjanju glej npr. Borut Brumen, *Sv. Peter in njegovi časi: Socialni spomini, časi in identitete v istrski vasi Sv. Peter*, Založba /^ocf, Ljubljana 2000, str. 22.

32 Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

33 Maurice Halbwachs, *Kolektivni spomin*. Studia humanitatis, Ljubljana 2001, str. 35.

34 Franc Voler, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

treba, da začetek rock scene sogovorniki povezujejo predvsem z neposredno skupno izkušnjo ljudi, tj. prek druženja in koncertov. Ti porajajo še posebej močno izkustveno doživljanje, kot pojasni Rajko Muršič: »Rock koncert je ritual, v katerem lahko vsi posamezniki doživijo nekaj, kar je izredno težko doživeti v vsakdanjem življenju, nekaj, kar prinaša posebno vrsto užitkov.«³⁵ Prvim večjim rock koncertom v Solčavi pripisujejo sogovorniki še posebej velik pomen, saj je bilo to za njih prva izkušnja nastopanja pred večjo množico ljudi in nekaj povsem drugačnega od do tedaj poznane. Skratka, začetek rock scene sogovornikom predstavlja tudi začetek udejevanja in uveljavljanja drugačnega, nasprotnega od ustaljenega ali običajnega načina ustvarjanja glasbe.

Še posebej zanimivi se zdijo pogovori o končnih fazah najboljših časov rocka, saj sogovorniki razlogov za zaton rocka niso znali natančno opredeliti, v nekaterih primerih pa so bile utemeljitve banalne. Pomemben dejavnik je gotovo predstavljalo postopno opuščanje družabnega življenja v MKS-u. Tako razloge za zapustitev tega mladinskega prostora utemelji eden izmed sogovornikov:

»Ne, a veš, kaj je bilo, lepo po faksih smo šli, pa tako naprej ... Pa pol se je začelo malo tako po gostilnah, pa malo smo se furali okoli in kar naenkrat je pa pol zamrlo. Od zadaj pa ni bilo neke take močne generacije za nami, v bistvu neki trije, štirje so se še trudili, da bi to še malo nazaj obnovili, ampak pol nekako ni ...«³⁶

Konec druženja v MKS-u so sogovorniki, rojeni okoli leta 1980, umestili na začetek tega stoletja, druga, nekaj let mlajša sogovornica pa v leti 2004 ali 2005. Ker klub ni bil formalno ustanovljen, tudi čas konca druženja v njem ni zabeležen in o njem lahko sklepamo zgolj iz spominov sogovornikov. Kot drugo pomembno razumevanje konca teh časov se kaže konec rednega organiziranja rock koncertov v Solčavi:

»Mislim, glavna prelomnica je pa bila, ko so našemu menedžerju telefon ukradli. /.../ Ja, glavni povod. Res, tako osnova. Pa malo smo začeli familije pa tako. Ampak prelomnica je bilo pa to, ko so mu telefon ukradli. Notri je imel vse te povezave. Vse telefonske Zmelkoow pa drugih.«³⁷

35 Rajko Muršič, *Center za dehumanizacijo: Etnološki oris rock skupine*. Frontier, ZKO Pesnica 1995, str. 24.

36 Gregor Preprotnik, Solčava, 27. 9. 2021.

37 Franc Voler, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

Drug sogovornik je nekoliko drugače opisal dogodke, ki so napovedovali konec organiziranja rock koncertov:

»Tako da v glavnem ja, takrat 2003, Zaklonišče prepeva, sva šla potem vsak na bankomat, jaz več kot deset jurjev nisem imel, Stnč je dvignil 20 jurjev, da sva vse poplačala. Sva si dala ob petih ali šestih zjutraj roke, sva rekla: ‚Lej, zadosti rock žurov.‘ Ker tudi ni keša.«³⁸

Menedžer oz. t. i. Stnč je poudaril še nekaj drugih problemov, ki so ga odvrnili od organiziranja koncertov: *»Samo zdej pa tako ne moreš brez SAZAS-a nič, a ne, to je še dodatni strošek spet. Pol pa recimo zavarovanje – če nimaš šotora slučajno proti dežju pa temu, to so pa pol že taki stroški, da ...«³⁹*

Konce najboljših časov rocka na Solčavskem je po mnenju enega izmed sogovornikov predstavljala tudi sprememba razpoložnosti za glasbo v gostilnah:

»V Solčavi se je do okoli 2005 še poslušal rock in metal v oštariji, kar ga nižje dol še nisi slišal. V bistvu vse od skupine Pantera do Sepulture, Slipknota, to se je šibalo. Potem pa tudi, ko je bil Dani⁴⁰ doma, je še bolj na hard. Potem so pa začeli generacija '89, '90, takrat se je vse spremenilo. Pol pa Saša Lendero, Ne grem na kolena. Pa Atomik harmonik ... In pri nas v oštariji so bili zmeraj isti, starejši, stari 50, 55, 60 let. Ampak ko se je dogajalo, je bilo vse kul. Nobeden ni nikoli nič zatežil. Ko so pa začele tele mladenke gor nekaj po mizah plesat, pa uno, zastopiš? Si dal un komad [njihov], so pa začeli: ‚To daj dol, to ne bomo mi poslušali!‘ Ja, še včeraj si to poslušal, cele dneve. ‚Ne, ne ...‘, potem je bilo pa samo uno ... Potem pa, če si se hotel kregat, si se, če ne, pa ne.«⁴¹

Še posebej je zanimivo, da je sogovornikom najboljše čase rocka uspelo, čeprav na različne načine, časovno zamejiti. Ti torej imajo svoj začetek in konec, saj v

38 Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

39 Stane Klemenšek, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

40 Danijela Robnika so sogovorniki omenjali kot poseben primer uspešnega glasbenika v lokalnem okolju. Žal se nam z njim za intervju ni uspelo dogovoriti. Z glasbo se je Danijel začel ukvarjati prav v sodelovanju z našim sogovornikom, Boštjanom, ki nam je povedal: *»Dani je pa norec, to je morda en ta boljših bobnarjev v Sloveniji. In Dani se je tam prvič usedel za bobne, je kar Green Day špila. Mi smo samo gledali. Potem je prišel ene tretjici sem gor, je Metallico žgal. Ta dečko ima absolutni poslub, tudi v Londonu je akademijo naredil. Je sknil brez glasbene šole, tako da je master of drums. /.../ Potem so nas pa hodili že zaradi njega poslušat. Ker je res tolkel.«* (Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021)

41 Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

spominih sogovornikov bivajo kot nekakšen otok sredi njihove preteklosti. Ti spomini so zato v svojem bistvu podobni spominom na potovanje ali pustolovščino, ki se nam pogosto na videz zdita brez večjih povezav s siceršnjim življenjem, a močno afektivno nabiti.⁴² Ob tem bi radi poudarili, da se občutki sogovornikov ob teh spominih nekoliko razlikujejo od nostalgije, občutka, ki so ga obravnavali mnogi antropologi glasbe in muzikologi.⁴³ Večinoma ga v literaturi razumejo kot grenko-sladko »hrepenenje po tistem, kar manjka v spremenjeni sedanosti /.../ hrepenenje po tem, kar je zdaj nedosegljivo, preprosto zaradi nepovratnosti časa«. ⁴⁴ Spominjanje naših sogovornikov je bilo v nasprotju s tem izrazito vedrega značaja, brez primesi žalosti in grenkobe.

Vpetost glasbe v produkcijo javnih dogodkov na Solčavskem in v okolici

Nova obdobja s sabo prinašajo nove glasbene žanre in prireditvene kontekste oziroma, gledano z druge perspektive, ti s sabo prinašajo nove čase. Četudi je obdobje rocka za nekatere sogovornike zasidrano v spominu kot »zlato«, se zavedamo, da drugi omenjene dobe ne dojemajo kot take, med drugim tudi zato, ker je sami niso doživeli. Tako pogosto v ospredje postavljajo druge kulturne oziroma glasbene prireditve in scene.

Območje Solčavskega je imelo in še vedno ima relativno veliko kulturnih dogodkov. V pogovorih so nam sogovorniki pojasnili, da med bolj znane dogodke sodijo Festival ovčje volne Bicka, Vinarska, Solčava Bolder, Solčavski dnevi in Solčavi bližnji Lučki dan. Ravno v času, ko smo študentje z diktafoni in beležkami v rokah brusili pete po Solčavskem, je potekal 11. Festival ovčje volne Bicka. Na festivalu poleg promocije volne jezersko-solčavske ovce ponujajo tradicionalno solčavsko kulinariko, domače pridelke in izdelke na stojnicah, ogled razstave volnenih rokodelskih izdelkov v dvorani Zadružnega doma, pomembne komponente festivala

42 Halbwachs, n. d., str. 109; Georg Simmel, *Izbrani spisi o kulturi*, Studia humanitatis, Ljubljana 2000, str. 383–398.

43 Glej npr. Olivia Angé in David Berliner, ur., *Anthropology and Nostalgia*. Berghahn Books, New York in Oxford 2014; Gary Cross, *Consumed Nostalgia*. Columbia University Press, New York 2015; Sandra Garrido in Jane W. Davidson, *Music, nostalgia and memory*. Springer International Publishing, New York 2019.

44 Michael Pickering in Emily Keightley, po Olivia Angé in David Berliner, ur. *Anthropology and nostalgia*. Berghahn Books, Oxford in New York 2014, str. 2.

pa so tudi (dramska) igra, vezno besedilo in seveda – glasba. Tudi v drugem delu prispevka se bomo spraševali o pomenu in konotacijah glasbe v družabnem in družbenem dogajanju na Solčavskem.

Festival ovčje volne Bicka, ki se v medijih označuje kot tradicionalen, v svoji programski zasnovi sledi nekaterim smernicam, ki so značilne tudi za druge tradicionalne javne dogodke. Saša Poljak Istenič v svoji raziskavi t. i. tradicionalnih praznikov, pri čemer ne cilja na tiste, »ki so na sporedu že mnogo let, ampak take, ki predstavljajo »stare« kulturne elemente, dediščino«, ugotavlja, da imajo tovrstne prireditve dokaj ustaljen in standardiziran prireditveni scenarij.⁴⁵ Prikazovanje kulturnih specifik, vezanih na lokalni prostor, je v sodobnosti vpeto v »globalni sistem skupne razlike«, v katerem raznolikost, prepletena z lokalnimi konteksti, producira razliko brez razlike.⁴⁶ Nov globalni kulturni sistem proizvaja poenotenost v obliki ustvarjanja, prikazovanja in podajanja lokalnih specifik (kot je npr. glasba), zato te postajajo razumljive širšemu, celo globalnemu svetu. V sodobnosti festivali⁴⁷ ostajajo eno izmed osrednjih izhodišč podajanja kulturnih raznolikosti, ki jih obiskovalci konzumirajo, doživljajo in z neposredno udeležbo tudi legitimirajo.⁴⁸

Osrednje prireditveno dogajanje (tako kot na številnih drugih tradicionalnih dogodkih) spremljajo glavni akterji, oblečeni v »bolj ali manj lokalno/regionalno/nacionalno specifične noše«,⁴⁹ in glasbene skupine, ki delujejo in ustvarjajo v lokalnem okolju. Festivele se v antropološki literaturi opisuje kot »javne dogodke, ki imajo časovni, prostorski in programski okvir, prinašajo določeno sporočilo, so praznične narave in vključujejo tri vrste akterjev, in sicer organizatorje, izvajalce in občinstvo, ki dogodek izvajajo skupaj«. ⁵⁰ Čeprav predložena definicija ne vključuje

45 Saša Poljak Istenič, 'Družbeno ustvarjanje praznikov: med dediščino, identiteto in trajnostnim razvojem.' *Etnolog*, let. 23, 2013b, str 30.

46 Richard Wilk, 'Learning to be local in Belize: Global systems of common difference.' V: Daniel Miller, ur. *Worlds Apart: Modernity Through the Prism of the Local*. Routledge, London in New York 1995, str. 118.

47 Pojme festival, (tradicionalna, javna) prireditev in (kulturni) dogodek v prispevku razumemo sinonimno.

48 Andy Benner, Jodie Taylor in Ian Woodward, 'Introduction.' V: *The Festivalization of culture*. Andy Benner, Jodie Taylor in Ian Woodward, ur. Ashgate Publishing Company, Surrey in Burlington 2014, str. 1.

49 Poljak, n. d., str. 30.

50 Miha Kozorog, *Festivalski kraji: koncepti, politike in upanje na periferiji*. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2013a, str. 18–19.

glasbe kot tiste, ki bi opredeljevala festivalsko dogajanje, ta vseeno ostaja ena prvih asociacij, ko pomislimo na besedo festival. Brez nje si namreč festivalske produkcije skorajda ne znamo predstavljati.

(Narodnozabavna) glasba po mnenju obiskovalcev Festivala ovčje volne Bicka na javnih dogodkih ustvarja prijetnejše in bolj sproščeno vzdušje, hkrati pa služi kot vezivo med različnimi generacijami:

»Je pa pomemben moment tut to, da smo združevali mlade širše z glasbo. Se pravi ta način druženja smo prenesli še na ostale in, dobro zdej se malenkost patetično sliši, ampak to je bil zdrav način druženja. Plesna kultura, pevška kultura in pa, sej pravim, glasba kot taka.«⁵¹

Iz navedenega citata lahko razberemo, da je narodnozabavni glasbi pripisana celo sposobnost prenosa vrednot, ki so jih želeli nakazati tudi s predvajanjem predstavitvenega filma na festivalu:⁵² *»Čez to [film] smo hotli projecirati vse tisto, kar je, kar si želimo. Se pravi: mladost, iskrenje, pripadnost, zavedanja sebe, okolja, uživanje okolja. Obenem pa tut, da prevzamemo določena vedenja starejših generacij.«⁵³* Sogovornik se obenem sprašuje, zakaj ne bi na prireditve vključili npr. rock glasbe, če lahko potencialno vsa glasba nastopi v funkciji medgeneracijskega povezovanja in združevanja:

»Samo jaz pravim – zakaj ne? Jaz bi temu rekel ena taka medgeneracijska sinergija, če je to večdnevni festival, mislim to moraš bit samo spreten pri agendi programa in to gre skozi. In men se zdi, da bi blo to čist gut, zakaj ne? Konc koncev lahko eno tradicionalnost zapelješ na drug način. Recimo rockajmo v volnatih štumfeh – vauu zakaj ne? Ker je kontrast. To zmeri pali.«⁵⁴

Z raznolikostjo žanrov bi lahko po prepričanju sogovornika dosegli več generacij, saj je vsaka bila (predvsem v času mladosti) pogojena oziroma obdana z drugačnimi trendi v popularni kulturi. Morda bi podobne domiselne ideje ponovno spodbudile pogostejša druženja ob glasbi, za katere sogovorniki opažajo, da postajo vse redkejši del vsakdanjika: *»Je pa res še nekaj, da je ravno plesna kultura in kultura petja v ruralnem okolju še tok bolj prisotna. Ampak zdej je že kr precej izzvenela.«⁵⁵*

51 Franci Podbrežnik, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

52 V letu 2021 je predstavitveni film nadomestil modno revijo, ki je nekako zaznamovala festivale Bicka.

53 Franci Podbrežnik, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

54 Franci Podbrežnik, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

55 Franci Podbrežnik, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

Seveda pa Festival ovčje volne Bicka ni edina priložnost, ki jo domačini vidijo kot možnost za sprostitev ob petju in plesu. Vsako leto ob koncu zime na pustno soboto poteka Vinarska, ki smo se je v letu 2022 udeležili tudi nekateri pisci prispevka. Organizacija je večinoma v celoti domena generacije mladih. Starost t. i. vinarjev se sicer skozi leta spreminja in občasno sega tudi čez 40 let. V programu izvajalci parodirajo lokalne dogodke in problematiko preteklega leta (pogoj PCT v gostilnah, čakanje pri semaforju na relaciji Solčava–Logarska dolina ipd.), vse to pa izpeljejo pred maskoto – stričkom. Skoraj⁵⁶ 60. Vinarsko so mladi, stari od 23 do 35 let, pripravili in posneli vnaprej in jo predvajali v lokalni Rinki v Solčavi. V pogovorih na dogodku so reflektirali skrb zaradi precej neaktivne nove generacije mladih (srednješolcev), saj jim je pomembno, da se tradicija Vinarske obdrži.

Fotografija 1: Predvajanje Vinarske v Rinki. Voditelja Jaka in Anja stojita pred upodobljenim stričkom. Tajda Jerkič, Solčava, 26. 2. 2022.

56 Da gre za 60. zaporedno izvedbo dogodka, je ocena akterjev, saj prirediteljev nima t. i. uradne zgodovine, iz katere bi bila razvidna letnica prve izvedbe.

Na Solčavskem 5. avgusta praznujejo še občinski in farni praznik Občine Solčava. Sogovornica je o prireditvi iz leta 2020 pripomnila:

»Jaz recimo letos sem bila na občinski proslavi, ki me je zelo pozitivno presenetila. Ful lep, res, res lep dogodek. Na nivoju. No, kulturno na nivoju. In nisem ... mislim, ne da nisem pričakovala, da bo tako, ampak vseeno me je presenetilo v tej kvaliteti. In pol sem tudi slišala, da so te občinske proslave vedno ... tako kar v redu, fajn, no, dobre.«⁵⁷

Kot negativno plat sogovornica omenja le slabo udeležbo, za katero pa pravi, da je pogosta tudi na drugih prireditvah, ki potekajo na Solčavskem. Drug sogovornik, ki se spominja časov »pravih fešt«, je poudaril, da je bila včasih udeležba dogodkov bistveno boljša:

»Ne vem, kaj manjka. Jaz recimo pogrešam take fešte, kot so bile včasih. Tisti dnevi turizma, jaz sem bil ogromno ... recimo, ko smo prvič naredili tiste dneve turizma v društvu Solčava, pa tle so bili Natalija Verboten pa Čuki, je bilo ne, skozi se je dogajalo. To je bila fešta tri dni, v maloro. Zdej je pa tako mrtvo, da ... Samo, kaj boš pa naredil?«⁵⁸

Slaba udeležba se zdi kot »naravna« danost najredkeje poseljene slovenske občine, s katero so se sprijaznili v sedanosti. Zanimivo je namreč, da jim je v času, ko je bila konkurenčnost dogodkov še ulovljiva, uspelo privabiti mnoge iz celotne Savinjske regije – na koncert skupine Big Foot Mama naj bi prišlo namreč 1000 poslušalcev.⁵⁹

V bližini Solčavskega, na Ljubnem ob Savinji, potekata festival Flosfest in tradicionalna prireditev Flosarski bal, ki ju redno obiskujejo tudi Solčavani in Solčavanke. Sogovornik nam je v pogovoru na kratko pojasnil njune temeljne razlike s poudarkom na starostni pripadnosti:

»Ta Flosfest je bolj za mlade, Flosarski bal /.../ je bolj tradicionalen, imajo krst flosarjev. Ker Ljubno je bilo flosarska vas, te šege in običaje vzdržujejo, da se ne pozabi. Flosfest je pa muzika pa pijača, zabava /.../ Jaz sem kar zato, mi je kar všeč. Tudi v Lučah imamo te Lučke dneve, čeprav tisto ni tako popularno. Bolj

57 Andreja Martinčič, intervju, Logarska dolina, 26. 9. 2020.

58 Stane Klemenšek, intervju, Solčava, 25. 9. 2022.

59 Franc Voler, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

Flosarski bal, lovski krst je bil pri lovskem domu, čebelarji imajo svojo stojnico pa penzionisti imajo tiste svoje dogodke. Tam je ena zgradba, ki se imenuje streljarnica nad Lučami, pa z možnarjem streljajo. Pa budnica je enkrat zjutraj. Pač enkrat na leto, da je.»⁶⁰

Tako Flosarski bal na Ljubnem ob Savinji kot Lučki dan v Lučah veljata za občinski praznik. Lučki dan poteka drugi konec tedna v avgustu, ko god praznuje farni zavetnik sv. Lovrenc. Flosarski bal pa poteka v poletnih mesecih in je namenjen ohranitvi spomina na tradicijo splavljenja lesa po reki Savinji. Flosfest je »festivalski« del Flosarskega bala, v katerem živa glasba predstavlja osrednje dejanje. Na oder Flosfesta so bile skozi pretekla leta povabljeni nekatere večje domače in tuje glasbene zasedbe, kot so npr. S.A.R.S, Plavi orkestar, Siddharta, Big Foot Mama, Mi2. Ob tem se nam poraja hipotetično vprašanje, ki odpira misel o prihodnosti, ko si bodo sedanje generacije osmišljale svoje »zlate čase«; se bo tudi takrat sklenil krog spominjanja preteklosti v navezavi na (rock) glasbo?

Produkcijo dogodkov na splošno razumemo kot usmerjeno v »prihodnost, delanje in kreativnost, torej tudi na ustvarjanje še neobstoječega«.⁶¹ Javni dogodki poleg živahnosti, veselja in množičnosti, ustvarjajo in oblikujejo kraj, kar pomeni, da je poleg ekonomske vrednosti pomembna tudi družabna in simbolna vrednost. Javne dogodke tako razumemo kot generatorje lokalne identitete, ki obenem večajo vidnost na globalnem (turističnem) zemljevidu in s tem omogočajo nove ekonomske možnosti.⁶² Nazoren primer procesa vpisovanja Solčave na zemljevide rock scene v Sloveniji nam je predstavil sogovornik, ki je organiziral večje koncerte na prelomu tisočletja:

»So mi pravili, ‚si naredil Zmelkoowe, pa naredi še Big Foot Mamo‘, jaz pa ‚kdo je Big Foot Mama, ‚nisem imel pojma. ‚Big Foot Mama, kaka Big Foot Mama, kdo je to?‘. In ne vem nekak so mi dali neko številko, jaz pa ‚veš da, bom jaz to poklical, kaj pa je to problem, ni problema‘. Jaz kličem unga majstra, koliko je bila ura, kaj pa vem, ena zjutraj. Ga kličem, un me poslušaj, sem rekel, ‚a bi lahko ti pripeljal svojo skupino Big Foot Mamo v Solčava?‘ un pa ‚kje je Solčava? ...‘ ‚kaj pa jaz vem, kje je Solčava, ‚ne veš, kje je Solčava?‘ in mi reče majstor ‚malo

60 Blaž Zamernik, intervju, Solčava, 24. 9. 2020.

61 Kozorog, n. d., str. 34.

62 Kozorog, n. d.

se ti umiri, malo se ti skuliraj, pa se zjutraj čujeva'. Jaz sem spal tri, štiri ure, ob sedmih sem ga že klical. Sem rekel, 'prideš ti v Solčavo?', je rekel 'kaj se zajebavaš?', sem rekel, ne'.«⁶³

Premike k večji ponudbi dogodkov za mlade na Solčavskem danes med drugim prispevajo nekateri posamezniki, ki organizirajo koncerte alternativne glasbe. V Igla bar, prvi lokal ob vstopu na Solčavsko, so npr. povabili glasbenika Samuela Bluesa in kitarško-violinski duo Zajtrk. Želje domačinov po dinamičnosti življenja so sicer različne. Opažali smo dve percepciji, ki (so)oblikujeta diskurz o glasbi in družabnem življenju. Po eni strani namreč zaznamo ideje, ki povzdigujejo blagodejni ruralni mir. Ta po poletnem vrvežu turistov nastopi v jesenskem in zimskem času: *»Pa tudi ta mir, tukaj ga ne bi dala za nič na svetu. Če bi mogla nazaj v Ljubljano, bi se zelo borila s tem. Da bi to izgubila. Mir bolj. Kot zdej zrak, kaj jaz vem. Tudi, samo js tega ne zaznavam tako. Bolj zaznavam ta mir pa tišino, ko je jesenski čas, ko se vse umiri.«⁶⁴* Po drugi strani pa smo zasledili želje po številčnejših možnostih druženja, ki bi ljudi vsaj za določen čas odmaknil iz ustaljenih tirnic vsakdanjika: *»Neke želje po ne vem čem spet nimam, ker sem kar antisocial as fuck, ampak ne vem, vseeno bi bilo fajn imeti neke opcije, recimo tudi če ne zdaj neke zabave pa rejve pa to, tako vsaj kaj malega.«⁶⁵* Nasprotujoči si percepciji sta še posebej izraziti v času organiziranja večjih koncertov, kot je pripovedoval sogovornik:

»To je bilo skeptično že od štarta, kaka galama bo tle po Solčavi, a ne, pa Big Foot Mama pride tle s sedemtisočvatnim ozvočenjem, so rekli to bo ja vse razdrobljeno na občini, eni ja, eni ne ... So rekli, to ne bo v redu, pol je pa ena, ki je na občini delala /.../ rekla: 'zdej pa, če enkrat na let ena stara mama slabo spi, pa ni tak problem', a ne ... In sta pravila lovca, ki sta bila gor, kaj pa vem tam v Logarski gor, na tistem hribu, da sta čula muziko. Je rekel en, 'kot da sem na koncertu'.«⁶⁶

Kot lahko razberemo iz navedka, je bil glasno ozvočeni rock koncert v tem primeru novost in potencialna nevšečnost, a je pomenljivo, da je bila njegova izvedba potrjena s strani občine. Nedvomno je to pripomoglo, da se je na

63 Stane Klemenšek, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

64 Andreja Martinčič, intervju, Logarska dolina, 26. 9. 2020.

65 Leon Gabriel Golob, intervju, Logarska dolina, 23. 9. 2021.

66 Stane Klemenšek, intervju, Solčava, 25. 9. 2022.

Solčavskem odvilo nekaj odmevnih (in glasnih) rock koncertov, ki so bili sprejeti tudi s strani lokalne skupnosti. Bolj kot prirejanje koncertov znanih slovenskih rock skupin so danes večja stalnica na Solčavskem živahne kulturne prireditve, ki jih pogosto imenujemo tudi veselice. Beseda veselica označuje zabavo ob živi glasbi in točenju pijače.⁶⁷ Nekateri sogovorniki so jo resda povezovali s kulturnimi prireditvami (npr. Flosfest na Ljubnem, Flosarski bal, Lučki dan),⁶⁸ zanimivo pa je, da so drugi veselico povezali z dogajanjem v mladinskih prostorih,⁶⁹ ki so bili vzpostavljeni v času pred MKS-om. Sogovornik je na vprašanje, če potekajo na Solčavskem veselice, odgovoril: »*Tudi, tudi, večinoma ob teh občinskih praznikih, kar sem že rekel. Najamejo kakšno manjšo ali pa večsah kakšno večjo skupino, narodnozabavno po navadi. Pa igrajo, pa potem so šanki postavljeni po vasi, pa tam po prostoru, pa je veliko ljudi kar po navadi.*«⁷⁰ Kljub različnim asociacijam lahko zaključimo, da je na območju Solčavskega posebej priljubljena oblika dogodkov veselica, ki se večinoma povezuje z žanrom narodnozabavne glasbe.

(Narodnozabavna) glasba kot tkivo družinskega življenja

V zadnjem delu se posvečamo žanru, ki je že pred velikimi rock koncerti kalil mir na veselicah. Narodnozabavna glasba se je na Slovenskem v najmočnejši obliki pojavila z bratoma Avsenik komaj v petdesetih letih 20. stoletja.⁷¹ Kulturolog Peter Stanković meni, da na posameznika, ki je doma v takem glasbenem okolju, močno vplivajo vsebinske in pomenske asociacije narodnozabavne glasbe.⁷² Narodnozabavna glasba se navezuje predvsem na podeželsko okolje in (na videz) spodbuja tradicijo. Omenjena zvrst idealizira podeželje, zanjo je »značilen nostalgičen obrat k tradiciji v obdobju socialistične (in pozneje

67 'Veselica.' Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Spletni vir: <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=veselica> (pregledano: 31. 3. 2022).

68 »... Po navadi, ko so kakšne večje veselice, Flosfest na Ljubnem, Flosarski bal, Lučki dnevi, v Mozirju. Sem bil že ene parkrat.« (Blaž Zamernik, intervju, Solčava, 24. 9. 2021)

69 »Ja, to so ble mladinske sobe. To je bla mladinska soba v Solčavi, mladinski plesi ...« (Franci Podbrežnik, intervju, Solčava, 25. 9. 2021)

70 Blaž Zamernik, intervju, Solčava, 24. 9. 2021.

71 Peter Stanković, *Simbolni imaginarij sodobne slovenske narodnozabavne glasbe*. Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, Ljubljana 2021, str. 7.

72 Stanković, n. d., str. 8.

postsocialistične) modernizacije, ko je ta tradicija v resnici začela izginjati». ⁷³ Narodnozabavna glasba je popularna tudi na območju Solčavskega, poleg tega pa se lokalni akterji v svoji turistični ponudbi naslanjajo na ideje, podobne tistim, ki jih generira narodnozabavna glasba, to so predvsem podeželska idila in tradicionalne vrednote podeželskega življenja, npr. mir, povezanost z naravo, pripadnost družini in domačiji, močna in solidarna lokalna skupnost. ⁷⁴ Tesen odnos Solčavskega in narodnozabavne glasbe je razviden tudi v tem, da se v njihovem kolektivnem spominu pojavi teza, da naj bi se prva polka na Slovenskem plesala prav v Solčavi. Kljub majhnemu številu prebivalcev je Solčava imela svojo pihalno godbo (»pleh muziko«) in tamburaški orkester. Vidimo torej, da je kljub prepoznavnemu in močnemu obdobju rocka vselej obstajala kontinuiteta z (domačo) narodnozabavno in zborovsko glasbo (npr. cerkveni zbor, zbor Viva la musica v Lučah).

Na Solčavskem glasba ne predstavlja samo družbenega veziva, pač pa v nekaterih primerih nastopa tudi v vlogi družinskega tkiva. To smo lahko spoznavali v pogovorih z družino Čerček. ⁷⁵ Da je glasba bistvenega pomena v njihovi družini, je razvidno že ob vstopu v bivalne prostore. Družina se, tako kot veliko drugih (družin) na Solčavskem, ukvarja s turizmom. Posebnost turistične kmetije se kaže v zasnovi bivanjskih prostorov. Ambient je namreč prepleten z glasbenimi motivi, tako v prostorih nastanitev kot tudi v prostorih *wellnessa*. V vsaki sobi in na vsakem hodniku so stene okrašene s starimi inštrumenti. Nekateri inštrumenti so celo v vlogi pohištva, npr. v prostoru, kjer je jacuzzi, je nekdanja trobenta danes umivalnik. Prav tako je v jedilnici postavljen klavir v funkciji mize. Instrumenti opravljajo svojo uporabno in dekoracijsko funkcijo tudi zunaj hiše. Tam je star klavir, na katerem so v poletnem času postavljene rože, na gugalnici pa je izrezljan glasbeni motiv. Glasbeni motivi so postali prepoznaven znak hiše, s katero se turistična kmetija loči od drugih. Glasbeni inštrumenti predstavljajo del turistične zasnove, ki prostore tematsko obarva, in ustvarjajo nove ambientalne izkušnje.

73 Stanković, n. d., str. 20.

74 Stanković, n. d., str. 14.

75 Pogovarjali smo se le z nekaterimi člani družine: najstarejšo hčerjo, babico ter babičinim bratom in njegovo ženo.

Fotografija 2: Jedilni prostor turistične kmetije Čerček. Tina Mlinarič, Solčava, 25. 9. 2021.

Tematika glasbe se v družini ne omejuje zgolj na vizualno raven, saj je priljubljena tudi v vsakdanjih pogovorih. Najstarejša hči je povedala, da se pogovori znotraj družinskega kroga vselej navezujejo na glasbo: »Pa pri nas doma govor skozi o muziki poteka. O glasbeni teoriji pa tem, ker se vsi s tem ukvarjamo. Nam je to normalno.«⁷⁶ V družini vsaka od treh hčera igra več instrumentov, pogosto pa tudi pojejo. Vse so oz. še obiskujejo Konservatorij za glasbo in balet v Mariboru. Najstarejša hči šolanje nadaljuje na Akademiji za glasbo v Ljubljani. Sestre sestavljajo zasedbo Sestre Čerček, s katero so leta 2018 nastopile v oddaji *Slovenski pozdrav*, kjer so pele ob spremljavi zasedbe Poskočni muzikanti. Tudi v Mariboru niso bile stran od družinskega glasbenega okolja, saj so stanovale pri svojem stricu, očetovem bratu, ki je prav tako odraščal v Solčavi. Tudi on je glasbenik, ki skupaj z njimi pogosto kaj zaigra oziroma, kot pove sam: »... smo skup vadili, nam je bilo ful fajn«.⁷⁷ Oče ob

⁷⁶ Maja Čerček, intervju, Solčava, 23. 9. 2021.

⁷⁷ Maja Čerček, intervju, Solčava, 23. 9. 2021.

koncih tedna igra v solčavskem ansamblu Črna mačka. Pred nekaj leti se je skupini pridružila tudi ena izmed njegovih hčera, ki v skupini poje in igra na saksofon. Med ožjimi člani družine se z glasbo edina ne ukvarja le mama. S svetom glasbe jih je seznanila babica, očetova mama, saj je svoje vnukinje od majhnih nog spodbujala k petju in igranju. Tudi sama poje že mnogo let pri različnih pevskih zborih. Govorili smo tudi z babičinim bratom, ki nam je povedal, da so v mladosti veliko igrali na harmoniko. V času naše terenske raziskave je potekal prej omenjeni Festival ovčje volne Bicka, na katerem je igral v ansamblu, ki skupaj na raznih prireditvah igra že 62 let. Ob koncu pogovora se je pošalil, »*ko se boste ženili, imam račun*«. ⁷⁸ Glede na to, da je glasba bistvenega pomena za omenjeno družino in ker se sama ljubezen do glasbenega ustvarjanja prenaša iz roda v rod, bi lahko glasbo v tem kontekstu opredelili kot (družinsko) nesnovno kulturno dediščino.

Fotografija 3: Zasedba ansambla Kristijana Germelja na Festivalu ovčje volne Bicka. Marko Senčar Mrdakovič, Solčava, 25. 9. 2022.

78 Kristijan Germelj, intervju, Solčava, 29. 9. 2021.

Peter Stanković piše, da lahko narodnozabavno glasbo razdelimo na klasično in sodobno.⁷⁹ Za območje Solčavskega sta značilni tako klasična kot sodobna narodnozabavna glasba. Slednja vsebuje elemente, ki presegajo klasične motive, kot so npr. podobe domačij, narave, domovine in narodne noše, temveč vsebuje tudi širše elemente, kot so sklicevanje na sodobne življenjske sloge, globalno popularno kulturo in urbanost.⁸⁰ Klasično narodnozabavno glasbo lahko spremljamo predvsem v okviru tradicionalnih prireditev, kot je npr. Festival ovčje volne Bicka, kjer je bil nastopajoči ansambel oblečen v narodno nošo, igral je večinoma pesmi z domovinsko tematiko in se ob tem ni skliceval na kontekst modernega življenja. V vsakdanu pa se vendarle večkrat pojavlja sodobna narodnozabavna glasba. Prej omenjeno skupino Črna mačka bi lahko označili kot sodobno narodnozabavno skupino, saj njihove skladbe in videoposnetki vsebujejo sodobne elemente: liki so oblečeni v sodobna oblačila, uporabljajo pametni telefon in se vozijo v sodobnih, prestižnih avtomobilih.⁸¹ Klasifikacija na klasične in sodobne ansamble ni nujno vezana na različna časovna obdobja – kot smo razbrali, sta na Solčavskem še vedno prisotni obe obliki narodnozabavne glasbe.

Sklep

Čeprav se na prvi pogled zdi, da je območje Solčavskega za proučevanje mnogovrstne glasbe z antropološkega zornega kota manj relevantno, nam izsledki neposredno dokazujejo, da smo prišli do bogatih etnografskih podatkov. Pogosto lahko zaznamo stereotip, da v ruralnih okoljih prevladuje »domača« ali narodnozabavna glasba, v prispevku pa smo pokazali, da ni nujno tako. Uveljavljanje določene glasbene zvrsti je odvisno od številnih dejavnikov: osebnega okusa, pripadnosti generaciji, idejnih tokov, privzganja in negovanja določenih vrednot itd. Govorili smo z mnogimi domačini, ki jim je blizu narodnozabavna glasba, po drugi strani pa je bilo presenetljivo prisluhniti sogovornicam in sogovornikom, ki čutijo ali so čutili posebno naklonjenost do rock, punk, grunge in metal glasbe. Različna obdobja, ki jih vsakega po svoje zaznamuje glasbena ustvarjalnost, smo rekonstruirali s pomočjo osebnih pripovedi akterk in akterjev, vrednot in zanimanj za glasbo.

V prvem delu prispevka smo pokazali, kako se je glasbena ustvarjalnost oblikovala v navezavi s skupinskim mladinskim prostorom – MKS-om in organizacijo rock

79 Stanković, n. d., str. 119.

80 Stanković, n. d., str. 119.

81 Stanković, n. d., str. 122.

koncertov za širšo publiko – ter razpravljali o močnih spominih, ki jih je generiralo to obdobje. Še posebej zanimivo se nam zdi dejstvo, da sta rock in narodnozabavna glasba v preteklih desetletjih na neki način sobivali na tako majhnem območju, kot je Solčavsko. Odklonilne odnose do narodnozabavne glasbe smo prepoznali predvsem v obdobju, ko je številnim mladim rock predstavljal ključen del njihove kolektivne in individualne identitete, torej v času, ko so iskali samosvoj glasbeni izraz. Zanimivo se nam zdi, da so nekateri, ki so v času mladosti prevzeli rockovsko identiteto, v prestopu v druga življenjska obdobja to opustili.

V okviru kulturnih prireditev, kot so festivali in občinski prazniki, smo med izvajalci in organizatorji opazili veliko željo po vključevanju obeh žanrov v njihovo vsebino. Mnogi si želijo njunega prepleta, saj bi bili s tem po eni strani manj izključujoči, po drugi strani pa so zadovoljni, da se sploh »nekaj dogaja«. Kljub majhnosti ima občina Solčava relativno veliko kulturnih dogodkov, ki jih (skoraj) vedno spremlja glasbeno dogajanje. Vendar glasba ni samo stvar javne sfere, temveč je lahko tudi del zasebnega okolja. Družino Čerček povezuje splošna ljubezen do glasbe, kar se odraža tudi v snovanju turistične ponudbe družine. Stari glasbeni instrumenti so postali prepoznavni znak njihove domačije in tako lahko opazamo, da v tem primeru glasbena dediščina nima le simbolne, čustvene ali estetske, ampak tudi ekonomsko vrednost.

V prispevku smo se posvetili tudi vprašanju skupnih prostorov – za oblikovanje generacije mladih na prelomu tisočletja je bil pomemben MKS in glasbena prizorišča, danes pa smo pogosto slišali, da so prostori druženja za mlade vaške gostilne in lokali. Med njimi so bili največkrat omenjeni: Anzi bar⁸² ter Igla bar, okrepečevalnice Rinka, Dom planincev, Zadrůžnik ter Kmečka hiša Ojstrica.⁸³ So na različnih lokacijah Solčavskega in kot taki tvorijo »gnezdca« druženja Solčavanov in Solčavank. Glasbeno dogajanje se tako odvija ob predvajanju različnih zvrsti, izvajanje glasbe v živo pa je v teh prostorih bolj izjema kot redna praksa. Pomeni glasbe v družinskih okoljih, na festivalih in prireditvah so tudi danes v veliki meri razpoznavni, medtem ko opazamo, da ni vzpostavljenega mladinskega prostora, kar je po izkušnjah prejšnje generacije pomemben pogoj za srečevanje mladih in njihovo ustvarjanje glasbe. Ob pogovorih z današnjo generacijo mladih smo spoznavali,

82 Anzi bar je na žalost nekaterih domačinov 29. 10. 2021 zaprl svoja vrata.

83 Domačini Kmečko hišo Ojstrica imenujejo tudi *Pri Kitajcu*, saj je lastnik nekaj časa živel na Kitajskem. Hiša je opremljena tudi z nekaterimi kitajskimi predmeti in pohištvo.

da si mnogi mladi ne želijo imeti svojega prostora, a po drugi strani priznavajo, da pogrešajo več rednega izvajanja glasbe v živo. Glede na današnje mnogo dostopnejše možnosti poslušanja raznovrstne glasbe, ki je bolj individualizirano kot npr. v devetdesetih letih prejšnjega in na začetku tega stoletja, glasbena ustvarjalnost na Solčavskem gotovo že pridobiva nove funkcije in oblike.